

Felsefe Tarihi
CILT 3
Aklın Zaferi

JACQUELINE RUSS
yönetiminde

ANNE BAUDART - BERNARD BOURGEOIS
FRANÇOIS DAGOGNET - FRANCE FARAGO
SIMONE GOYARD-FABRE - JACQUES D'HONDT
ALEXIS PHILONENKO - JACQUELINE RUSS

Fransız Kültür Bakanlığı Ulusal Kitap Merkezi'nin katkılarıyla yayımlanmıştır.
Ouvrage publié avec le soutien du Centre national du Livre, Ministère français
chargé de la culture.

Histoire de la philosophie. 3. Le triomphe de la raison

© Armand Colin, 1997

İletişim Yayınları 1715 • Başvuru Dizisi 67

ISBN-13: 978-975-05-1008-3

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Berna Akkıyal

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Barış Sağlan

DİZİN Ulaş Dayı

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Felsefe Tarihi
CILT 3
Aklın Zaferi

JACQUELINE RUSS
yönetiminde

ANNE BAUDART - BERNARD BOURGEOIS
FRANÇOIS DAGOGNET - FRANCE FARAGO
SIMONE GOYARD-FABRE - JACQUES D'HONDT
ALEXIS PHILONENKO - JACQUELINE RUSS

Histoire de la philosophie
3. *Le triomphe de la raison*

ÇEVİREN İsmail Yerguz

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
18. Yüzyılda Fransız Felsefesi	11
<i>Giriş</i>	13
<i>18. Yüzyılda Fransız Düşüncesi</i>	15
<i>Montesquieu (1689-1755)</i>	23
<i>Rousseau'nun Yapıtlarında Felsefe ve Siyaset</i>	47
İKİNCİ BÖLÜM	
Anglosakson Felsefesi	63
<i>Giriş</i>	65
<i>Berkeley (1685-1753)</i>	67
<i>Hume (1711-1776)</i>	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Alman Felsefesi	91
<i>Kant (1724-1804)</i>	95
<i>Fichte (1762-1814)</i>	123
<i>Schelling (1775-1854)</i>	133
<i>Hegel (1770-1831)</i>	139

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Toplumsal Düşünceler	193
Giriş	195
Fransız Toplumsal Düşüncesi	197
Marx ve Engels'in Felsefesi	223

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bağımsızlar	249
Giriş	251
Schopenhauer (1788-1860)	253
Kierkegaard (1813-1855)	267

SONUÇ

İdollerin Şafağı	285
-------------------------------	-----

DIZIN	289
-------------	-----

3. Cilt'in konusu: Akıl çağı

En önemli temsilcilerinin öğretisi ve sistemlerinden hareketle felsefi düşünceyi anlatan bu felsefe tarihi serisinin birinci cildi olan *Kurucu Düşünceler*, düşüncenin temellerinin farklı yönlerine gönderme yapıyor. Rönesans düşüncesini ve kartezyen düşünceyi işleyen *Modern Düşüncenin Yaratılması* başlıklı ikinci cilt, modernitenin doğuşuna ışık tutuyor. Elinizdeki üçüncü cilt ise 18. ve 19. yüzyılları kapsayan *Akıl Çağı'nı*, klasik çağın rasyonalist atılımını ve onun aracılığıyla aklın sınırları düşüncesini anlatıyor. Tarihin ve düşüncenin yaklaşık iki yüzyılı kapsayan bu cilt, çağdaş düşünceyi başlatan Nietzsche'ye kadar gidiyor; Aydınlanma'ya, Kant devrimine ve aynı zamanda aklın egemenliğine (Hegel) odaklanıyor. Büyük rasyonalist yapıyı sarsan çatlaklar ve delikler olsa da, bu iki yüzyıl boyunca düşünce alanını düzenleyen, rasyo olmuştur.

Aklın aydınlanması

18. yüzyıl Avrupa'sında yaygın olan bir eğretileme, şu temel düşünceyi yansıtır: insanları bilim ve bilgeliğe doğru götür-

ren, onlara çoğunluk ve özerklik kazandıran aklın aydınlanması (*Aufklärung, Enlightenment*). Buna göre, felsefe yapmak akli saygınlığına kavuşturmadır. Bu rasyo, Klasik Çağ'la (17. yüzyıl) kesin bir farklılık gösterir: *Eleştiren* bir akıldır, metafizik akli reddeder ve deneye dayanır. Aydınlanma filozofları sadece akla dayanırlar. 18. yüzyıl rasyosu, metafizik işlevin yer almadığı olgular alanını araştırır. Bu dönemin en önemli figürü, Aydınlanma'yı tamamlayan ve aşan Emmanuel Kant'tır. Septik aklın (Hume) ötesine geçerek "aklın eleştirisi"ni gerçekleştirir: akıldan meşru bir biçimde yararlanma, uzamı ve sınırlarıyla ilgili inceleme.

Bu Aydınlanma ve akıl hareketi içinde Jean-Jacques Rousseau'nun yeri ayrıdır. O, bu yüzyılın iyimserliğine karşı çıkar, Aydınlanma'yı sorgular ve aklın egemenliğine karşı romantik karşı çıkışın habercisi olur. 19. yüzyılda, romantizmle birlikte Aydınlanma yüzyılına karşı bir tepki yükselir; aklın karşısına sezginin gücü konur. Rousseau'nun *Yeni Héloïse*'inin mirasçıları olan romantikler, akılla idrakin egemenliğini reddederler. Bununla birlikte, bu yüzyılın temel yapısını oluşturan Hegel, anlayışı geniş, yeni bir akıl kavramı geliştirir ve romantik irrasyonalizmi aşar. Tarih rasyoneldir ve akli açığa çıkarır: "Rasyonel olan gerçektir ve gerçek olan rasyoneldir" (Hegel, *Hukuk Felsefesinin İlkeleri*, Önsöz). Hegel, irrasyonel olanı da kapsayabilen bir rasyo oluşturarak Avrupa düşünce tarihinin doruk noktalarından birinde yerini alır. Geniş bir akıl kavramını geliştirmiştir. Temaları, analizleri ve sunumları 19. yüzyılı ve 20. yüzyılın bir bölümünü büyük ölçüde etkilemiştir.

Hegel'den Marx'a, tarihin büyük rasyonalist öğretilerinin oluştuğu dönemde, başka bazı filozoflar yüzyılın çağrılarına cevap vermemişlerdir. Bu filozoflar mutlak bir yalnızlık içinde, karşıt düşünceler geliştirmişlerdir. Bir inanç savunucusu olan Kierkegaard tarih içindeki kavram ve fikir rasyonalitesini dışlayıp yaşama, varoluşa ve bireye saygınlığını kazandırırken, Schopenhauer gelişmeyi, tarihi ve diyalektiği reddeder. Rasyonalist koro içinde kesinlikle gizlemeyi düşünmediğimiz bu uyumsuz sesler de –başlığına rağmen– bu ciltte duyulacaktır.

Bilimsel rasyo

Ama bu yüzyıl sadece felsefi rasyo yüzyılı değil, aynı zamanda son derece güçlü olan bilimsel akıl yüzyılıdır. Bilimin büyük bir atılım yaptığı 19. yüzyılda, bilimin kuralları sayesinde sadece olgular mekanizmasını anlamaya yönelik pozitif bir akıl düşüncesi ortaya çıkmıştır. Olgular içinde sıçramalı bir biçimde gelişen ve gözlem ve akıl yürütme yoluyla bu olguları yönlendiren yasaları oluşturmakla yetinen bir akıl yürütme kapasitesi, yani *antimetafizik bir rasyo* görülür. Auguste Comte'la birlikte felsefenin bilimsel dönemeci dönülür: Pozitif akıl ve çağ, olgular arasında sürekli bir ilişki öngören yasaya tâbidir.

Tartışılan akıl: Nietzsche

Kısa bir süre sonra çağımızın habercisi Nietzsche gelecektir. Mantıksal ve rasyonel kategoriler, diyalektik akıl ve bilim kategorileri eleştirisi, 20. yüzyılda yaşanacak acıların ve kat edilecek yolların resmini çizer. Nietzsche'yle birlikte, diyalektik, Avrupa düşüncelerinin oluşturduğu manzarada erir. Nietzsche, diyalektik ve rasyonel bir tarih nosyonunun içini boşaltır ve bizi doğrudan doğruya *belirsizlikler evreni*'ne sokar. Akıl gerçeği yönlendirmez olur: Dünya ebedî bir rasyonalitenin özü değildir.

17. ve 19. yüzyıl düşünce tarihine sentetik bir bakış

Sadece öğrencilerin değil, kültür ve düşünce hareketleriyle ilgilenen herkesin yararlanabileceği, düşünce tarihine bu sentetik bakış, özgün felsefi sorular sormak isteyen derin araştırmacıları da ilgilendiriyor.

İrdelenen dönemi beş büyük bölüme ayırdık: 18. yüzyıl Fransız felsefesi, Anglosakson felsefesi, Alman felsefesi, sosyal düşünceler, bağımsızlar.

Anne Baudart 18. yüzyıl siyasal düşüncesinin temellerini ve Montesquieu'yü ele alıyor. *Simone Goyard-Fabre*, Jean-Jacque-

es Rousseau'da felsefe ve siyaseti analiz ediyor. *France Farago* İngiliz ampirizminin merkezine İrlandalı filozof ve dinbilimci Berkeley'i ve Kant'ı dogmatik uykusundan uyandıran septik Hume'u oturtuyor. Königsberg'li filozofu, Fichte ve Schelling'in ortaya koydukları sorunsalları da işleyen *Alexis Philonenko* tanıtıyor.

Bernard Bourgeois, modern çağın Aristoteles düşüncesi hareketini, Hegel'i anlatıyor ve Hegel'in mesajını çözüyor. Hegel'le birlikte spekülatif felsefe, özgürlük ve Ben ile Bütün'ün uzlaşmasıdır: "İnsan kendisini onurlandırmalı ve en yüce şeye layık görmelidir" (Hegel, *Berlin Dersleri*). *François Dagognet*, Saint-Simon'dan Fourier ve Proudhon'a, Auguste Comte'a kadar 19. yüzyıl felsefesini biçimlendiren sosyal kuramcılara eğiliyor. Auguste Comte'un pozitivistliği burada bilimsel ve sosyal boyutlarıyla irdeleniyor. *Jacques d'Hondt*, doğru eylem amacıyla aydınlatmak, tanımak ve anlamak isteyen Marx ve Engels üstünde duruyor. Son olarak, *France Farago*, bilgelerin jargonundan kopan iki marjinal düşünür, yani Schopenhauer'i ve varoluş filozofları üstünde çok etkili olan öznelliğin sözcüsü Kierkegaard'ı ele alıyor.